

Ötven éve: 1968 augusztus huszonegyediké a Tátrában.

Ma ötven éve, hogy 1968. augusztus 21-én meglegyintett a történelem szele.

Tizenkét éves voltam, Soroksárra jártam általánosba, az ének-zeneibe, és akkor, augusztus 21-én már több mint tíz napja táboroztunk a hajdan volt Csehszlovákiában, Tálén, Breznóbányától nem messze, a hegyek között.

Ma már sí-centrum ez a hely, egy „Hotel Partizán”-nak nevezett szállodával, és körülötte több kisebb üdülőházzal. Egy ilyen házban laktunk, 31 felsős gyerek, 4 gimnazista korú, úgynevezett „ifivezető” és négy tanárunk: Ötvös Kálmánné, Jutka néni, Ötvös Kálmán bácsi, Koszti Gyuri bácsi, aki orosz tanárként tolmácsunk volt, és Pálos Csaba bácsi, úttörőcsapatunk parancsnoka, a barátnőjével. Rajtunk kívül még egy autóbusznyi szlovák gyerek is ott táborozott. A formalításokat tekintve ez úttörőtábor volt, valójában pedig csereüdülés, a soroksári iskolánkban velünk egy időben harminc szlovák gyerek nyaralt éppen, amikor a történelem különös fordulatot vett.

Augusztus huszadika nekünk ott is ünnep volt, leginkább azért, mert este a klubszoba recsegő rádióján meghallgattuk közösen a Táncdalfesztivál döntőjét, ahol is az aktuális beat-zene végképp hülyét csinált a szirupos táncdal-műfaj maradványából: Szörényi és Koncz elnyerték az összes valamire való díjat aznap este.

-Az ifi lányokat mélyen érintette Levente zseniális éneklése: az „Amikor én még kisser voltam” többszöri ismétlése alatt elhagyták a termet, hogy a folyosón sírják ki magukból az extázis megrendültségét.

Úgy tértünk este nyugovóra, hogy a dolgok odahaza a lehető legjobban állnak, meg gondoltuk, hogy Csehszlovákiában is, bár Dubcek és Svoboda neve ismeretlen volt még akkor előttünk.

21-én reggel, amikor épp sorban álltunk az ebédlő előtt, a konyhából kijött egy síró nő, és nem sokkal később elterjedt a hír, hogy magyar katonák vonultak be Besztercebányára. Aztán később szó esett az oroszokról, vagy inkább szovjeteknek nevezték őket a mi elképedt tanáraink.

Úttörőtábor lévén együtt sorakoztunk fel a zászlónál a szlovák gyerekekkel, és itt a szlovák táborparancsnok rögtönzött beszédet mondott, amit Koszti Gyuri bácsi lefordított nekünk. A lényege az volt, hogy a bevonuló katonákat ellenségnek nevezte, de minket, akik békével jöttünk, biztosított a barátságukról. Ezzel a tábor rögtön fel is oszlott, a környékbeli gyerekekért izgatott szülők jöttek, és nemsokára egy autóbusz elvitte mindnyájukat, mi pedig csak integettünk utánuk, én is egy Libusa nevű lány után, akinek még a címét is megszereztem. Soha nem válaszolt.

Mi ott maradtunk, és a sors szeszélye folytán, a kezdődő zűrzavarban is megjött értünk az előre megrendelt autóbusz, hogy elvigyen az arra a napra rendelt magas-tátrai kirándulásra.

Ahogy elhagytuk az eldugott táléi völgyet és rátértünk az országútra, a valóság sokszerűen csapott le ránk. Az úton egy irányban végtelen katonai járműoszlop vonult, minden autó motorháztetején felségjelzéseként fehér, hosszanti csík virított.

A települések képe a buszban taglalt rémhíreknél is –mint a vélelmezett NSZK mozgósítás- ijesztőbb volt. Egy éjszaka elég volt, hogy minden házra kerüljön gyászlobogó, és mellé a két férfiú fényképe, akikről aztán megtudtuk, hogy ők Dubcek és Svoboda.

Az emberek az utcán álltak, öklüket rázták a bevonulókra, vagy az üzletek előtt tolakodtak. Tátralomnicra érkezvén elmaradt a beígért lanovkázás, a felvonó nem működött. Az utcán tébláboltunk déltájban, az üzletekben nem volt kiszolgálás. Magyarul megszólalni nem volt tanácsos.

A fejünk felett ott ragyogott a napsütésben a Lomnici csúcs, és pontosan délben az egész városban egyszerre szólalt meg minden sziréna, és autókürt, és végtelennek tűnő percekig visította a fülünkbe a tiltakozás hangját.

Ezután már csak a Táléra haza vezető út maradt meg szürreális emlékként: a szűk völgyben az alkonyati fényben a harckocsik közé beszoruló autóbuszunk képe.

Sokáig álltunk itt, az úton menni lehetetlen volt. Két oldalt a tankok, rajtuk mongol arcberendezésű katonák ültek, és vacsoraidő lévén a lecsatolt szuronnyal feszegették a konzervdobozait. A háttérben dübörgés, kormos gázolajfelhők, a géppuskákba betárazott lőszeres hevederek, a gyenge útburkolatot felszántó lánctalpak víziója. Így értünk haza már sötétedés után.

A következő napok bizonytalanságban teltek, nem tudtuk, hogy a négy nap múlva befejeződő táborozás valóban véget ér-e. A félreeső helyen csak néha jelent meg idegen, az egyik röpcédulákat és a prágai szörnyűségeket bemutató kiadványt hozott, és azzal adta nekünk: vigyük haza!

Erről persze szó sem lehetett.

Tanáraink kényes helyzetbe kerültek, egyszerre kellett a szlovák kollégákkal szolidárisnak lenni, és bennünket felkészíteni a hazautazásra, meg az aztán következőkre.

Már csomagoltunk, a fényképezőgépeket mélyre eldugtuk, nehogy fotó készülhessen, vagy a határon elvegyék.

És elmondták alkalmas pillanatban, hogy a látottakról otthon soha, senkinek egy szót sem... És amikor ez elhangzott, akkor váltunk ha nem is nagykorúvá, de velük egy

pillanatra egyenrangúvá. Megértettük, hogy itt tragédia történt, és annál is több: nyílt, jóvátehetetlen, történelmi erőszak. Ezt a cinkos összekacsintást, a „tudom, hogy tudja ő is, de nem beszélünk róla” érzését a hátralévő, két általános iskolai évben már semmi sem írhatta felül.

Úgy mentem el '70-ben a pannonhalmi gimnáziumba, hogy én már személyesen is találkoztam „velük”, az „oroszokkal”, akik gyermeki képzeletemben ötvenhat novembere óta ott dübörögtek a lánctalpaikkal Budapest és Prága felszaggatott útjain...